

İNFORMAL SOSYAL KONTROLÜN SAĞLANMASINDA
AİLELERİN GELİR VE EĞİTİM DÜZEYİNİN ÖNEMİ:
Ankara'da Uygulamalı Bir Çalışma

Prof.Dr. Tülin GÜNŞEN İÇLİ *
Araş. Gör. Esra BURCU **

GİRİŞ

Etkileşim içinde bulunan bireyler yaşadıkları toplumda, huzurun ve dayanışmanın sağlanabilmesi, dolayısıyla mevcut toplumsal düzenin sürdürülebilmesi için hakim bir takım kurallara uymak zorundadırlar.

Sosyal hayatta insanların tavırları ve hareketleri bazı kurallar ve otoriteyi belirleyen standartlara göre örgütlenmiştir. Sosyal norm adı verilen bu standartlara ve kurallara uyumu sağlamak için bunlardan sapmaları önlemeye imkan verecek esas ve temellerin tümüne "sosyal kontrol" adı verilir (Dönmezer 1984 : 249 - 251).

Sosyal kontrolü öncelikle sosyal düzenin korunmasına katkıda bulunan herşey olarak tahlil eden Smelser ve Davis (1969 : 72 -

* Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi
** Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü Araştırma Görevlisi

78) gibi birçok sosyolog sapmanın kontrolü üzerinde durarak, toplumda sapmanın azaltılması önlenmesi gibi konulara odaklanmışlardır. Sapma ve sosyal kontrol içiçedir. Her zaman var olan sosyal kontrol çoğu zaman varlığını sapma ve sapmış davranışların ortaya çıkmasıyla birlikte hissettirir.

Fichter, sosyal kontrolü sosyalizasyon sürecinin bir uzantısı olarak görür. Sosyalizasyon, kişinin yaşadığı toplumda onaylanan davranışları beklenen örüntüleri öğrenmesi ve bunları yerine getirmesidir. Sosyalleşmenin iki boyutunun olduğunu belirten Fichter, öznel boyutunun kişinin kendine ait kontrol olduğunu, nesnel boyutun ise sosyal kontrolü kapsadığını ileri sürmüştür. O halde sosyalizasyon süreci kişinin davranış kalıplarına uymasını sağlayan ve bu kalıpların sürekliliğini koruyan bir mekanizmadır (Fichter 1990: 163). Buna bağlı olarak ailenin sosyalizasyon sürecinin başlangıç noktası olduğu düşünülürse sapmanın ortaya çıkmasında ve sosyal kontrolün sağlanmasında önemli bir role sahip olduğu anlaşılmış olur.

Özetle sosyal kontrol, toplumsal yaşamda ilişkileri düzenleyen normlardan sapmayı çeşitli ödüllendirme ve cezalandırma süreçleri ile önleyen ve bu yolla toplumda düzeni sağlayan bir mekanizmadır.

Sosyal kontrolün "informal" (resmi olmayan) ve "formal" (resmi) olmak üzere iki çeşidinden bahsedilebilir. Birbirleriyle adeta içiçe girmiş olan sosyal kontrolün bu iki boyutu, genel olarak bireyin toplumsal davranışlarını denetlemeye yöneliktir.

BÖLÜM I

I.1. İNFORMAL SOSYAL KONTROL

Toplumsal normları ihlal eden bireylere hoş karşılamama, yadırgama, ayıplama, dışlama, ilişikide bulunmama, kınama, konuşmama, küsme, yüz çevirme, alay etme v.b. gibi şekillerde tepkiler gösterilebilir. Örneğin, bazı toplumlarda okuldan kaçan ya

da anne - babasının onayını almadan evlenen bir genç, toplum ve ailesi tarafından yukarıda belirtilen toplumsal tepkilerden bir ya da birkaçına maruz kalabilir. Öte yandan, bir çok toplumda hırsızlık yapmak, adam öldürmek, rüşvet almak ya da vermek, uyuşturucu kullanmak gibi ceza yasalarını çiğneyen davranışlar, tutuklama, hapse atılma ya da bazı kamu haklarından mahrum bırakılma gibi resmi yaptırımlarla karşılaşır.

İnformal sosyal kontrol, bireylerin yaşadığı gruplarda az veya çok farkında oldukları değer, norm, gelenek, görenek, adet, örf, duygu ve düşüncelerine güvenmeleri temeline dayanmaktadır. Bireylerin duydukları bu inanç ya da güven çeşitli yollardan sarsıldığında, daha açık bir ifadeyle hakim değer ve normların dışına çıkıldığında toplum ya da grup tarafından bireye alaylı bir gülüş, küçümseyen bir bakış, anlamlı bir sessizlik v.b. gibi tepkiler gösterilebilir. Öte yandan uyumlu davranış sergileyen bireylere karşı gösterilen tepkiler ise övgü, tebessüm, ilgi v.b. gibi ödüllendirici yöndedir. Bu açıdan günlük yaşam düzeni içinde etkili olan informal sosyal kontrol sosyal ilişkilerin düzenli akışını engelleyici faktörlere karşı koyar. Formal sosyal kontrol ise toplumsal düzeni sağlayıcı yönde bir takım davranışları formüle ederek bu standartların dışına çıkan bireylere resmi yaptırımlar uygular.

I.2. İNFORMAL SOSYAL KONTROLÜN SAĞLANMASINDA AİLENİN ROLÜ

Sosyal normların bireye öğretilmeye başlandığı ilk yer ailedir. Toplumda varolan normlar, aile aracılığı ile bireylere aktarılmaktadır. Bunun yanında aile, normların aile üyeleri tarafından uygulanıp uygulanmadığını da denetlemektedir. Böylece toplum aileyi, o da bireyi kontrol altında tutarak merkezi toplumsal bir mekanizma oluşturmaktadır (Sayın 1990 : 148). Bu açıdan, sosyal kontrolün sağlanmasında önemli bir role sahip aileler bunu yeterince sağlayamadıkları zaman bireylerde bazı sapmış davranışların ortaya çıkmasında önemli rol oynayabilirler.

Sampson, informal sosyal kontrolün sağlanmasında aile yapısının özellikle aile bütünlüğünün önemi üzerinde durarak, ailedeki dağılmaların ve bozulmaların, birey üzerinde informal sosyal kontrolün etkinliğinin azalmasına neden olabileceğini ileri sürmüştür (Sampson ve Graves 1989 : 781).

Hirschi'nin kontrol teorisine göre ise, toplumda sosyal kontrol, aile, akran grupları ve okul aracılığı ile sağlanmaktadır. Hirschi, ailenin sosyal kontrolün sağlanmasındaki önemi üzerinde durarak tüm toplumlar için temel bir kurum olan ailenin gençlerin sosyalizasyonunda önemli bir görev üstlendiğini belirtmiştir. Ona göre aile, gençlerin davranışlarını devamlı olarak kontrol altında tutmaktadır. Bunun yanısıra aile, her yaştaki insanların davranışlarını da kontrol etmektedir.

Aile içi ilişkilerin giderek zayıflaması; aile bireylerinin birbirlerine karşı olan sorumluluk, ilgi, sevgi, şevkat gibi duyguların azalması gibi durumlar ailenin sosyal kontrolü sağlama görevini aksatabilir. Bunun yanısıra Shavit ve Rattner (1988) aile ve okuldaki etkin ve dengeli sosyal kontrolün kişinin davranışlarını yönlendirmesindeki önemi üzerinde durmuşlardır (İçli 1991: 52).

Ailede, sosyal kontrolün sağlanması ve sosyal kontrolün etkinliği, ailenin eğitim düzeyi ile ekonomik durumu, yaşadığı çevresi ve aile içi ilişkileri ile oldukça yakından ilgilidir. Besmart'a göre ailenin ekonomik durumları çocuklara uygulanan kontrol ve disiplini etkilemektedir. Ona göre özellikle alt ve üst ekonomik düzeyde olan aileler yaşam tarzları nedeniyle çocuklarına yeterli ilgiyi gösterememektedirler (İçli 1991 : 50). Sutherland ve Cressey ise, ailede işsizlik, annenin dışarıda çalışması, gibi ekonomik baskıların çocuğun sapmış davranış ve suça itilmesinde önemli olduğunu vurgulamışlardır. (Dönmezer 1984: 307).

Özetle, hemen her toplumda, bireyin hakim normlara ve değerlere uymasını sağlayarak sapmış davranışlarda bulunmasını engelleyici yönde olan en etkili sosyal kontrol mekanizmalarından

biri ailedir. İnfomal sosyal kontrolün sağlanma biçimleri ve etkinliği, ailelerin sahip olduğu sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerine göre farklılık göstermektedir. Özellikle, ailenin eğitim ve gelir düzeyine bağlı olarak birey üzerindeki infomal sosyal kontrolün etkinliği ve sağlanma biçimi değişebilmektedir.

BÖLÜM II

II.1. ANKARA'DA FARKLI EĞİTİM VE GELİR DÜZEYİNE SAHİP AİLELERDE İNFORMAL SOSYAL KONTROLÜN SAĞLANMASI

II.1.1. Metodoloji ve Hipotezler

1992 yılında gerçekleştirilen çalışmada, Ankara'da üç farklı sosyo - ekonomik düzeydeki bölgeden sistematik örnekleme yoluyla seçilen, 300 ailede, 50'şer soruluk iki soru kağıdı kullanılarak aile içinde sosyal kontrolün sağlanma biçimi ve etkinliği incelenmiştir. Araştırmada diğer değişkenlerin yanısıra ailenin eğitim ve gelir düzeyi temel değişkenler olarak alınmıştır.

Örnekleme dahil edilen semtler, Gaziosmapaşa, Çankaya, Küçükesat, Aşağı ve Yukarı Ayrancı, Keçiören, Etlik, Kırkkonaklar, Keklikpınarı, Ayvalı ve Birlik mahalleleridir.

Bu farklı sosyo - ekonomik düzeydeki bölgelerde yaşayan ailelerde, hem ebeveyn hem de genç ile yaptığımız çalışmada, ailede sosyal kontrolün sağlanma yolları ve bu yolların birey üzerinde etkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Bu açıdan aile içinde gencin izinsiz evden dışarı çıkması, büyüklerinin yanında sigara ve içki içmesi, aile içinde ceza uygulaması, meslek, arkadaş ve kılık - kıyafet seçimi, aile içi görev ve sorumlulukların paylaşımı, herhangi bir yere giderken ebeveynden izin alınması gibi bazı davranışlar ele alınarak ailelerin birey üzerindeki kontrolü ölçülmeye çalışılmıştır.

Bu amaç doğrultusunda araştırma hipotezleri aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

1. Sapma tanımının aileler arasında ve aynı ailede kuşaklar arasında görece olması, ailenin gelir düzeyine göre değişiklik gösterir.
2. Anne - babanın sapsmış davranış tanımı onların eğitim düzeyine göre farklılık gösterir.
3. Aile içinde sosyal kontrolün sağlanma biçimi anne - babanın eğitim ve gelir düzeyine göre farklılık gösterir.
4. Düşük eğitim ve gelir düzeyindeki ailelerde sosyal kontrolün sağlanmasında fizik güç kullanımı etkindir.
5. Kendi çocukluğunda fiziksel olarak cezalandırılan kişi kendi çocuklarını da fizik güç kullanarak cezalandırır.

BÖLÜM III

III.1. ARAŞTIRMA SONUÇLARI

Örnekleme dahil edilen ailelerin aylık gelir dağılımlarına bakıldığında, ailelerin % 53.3'ünün 2.500.000 TL.'den fazla, % 15'inin 1.500.000 - 2.000.000.- TL. arasında gelire sahip oldukları, % 12.3'ünün de 1.000.000.- 1.500.000 TL arası aylık gelire sahip oldukları tespit edilmiştir. Gelir dağılımı ailelerin yaşadıkları bölgelere göre farklılık göstermektedir.

Ailelerin eğitim düzeylerine bakıldığında, ebeveynlerin % 29'unun üniversite ya da yüksek okul mezunu, % 23.7'sinin ilköğretim mezunu, % 20.3'ünün ise lise ya da dengi okul mezunu, % 11'inin okuma - yazma bilmediği, % 7'sinin okuma - yazma bilip bir okul mezunu olmayan ebeveynlerden oluştuğu tespit edilmiştir. Çocukların ise, % 46'sı lise ya da dengi okul mezunu, % 20'si ilköğretim mezunu, % 14.3'ü de üniversite ya da yüksek okul mezunu olduğu görülmüştür. Yine ailelerin eğitim düzeyleri ikamet edilen bölgelere göre farklılık göstermektedir. Eğitim düzeyi en düşük olan aileler gecekondu bölgesinde yer almaktadır.

Ailelerin eğitim ve gelir düzeyleri gözönünde tutularak, gencin bazı davranışları açısından informal sosyal kontrolü sağlama yolları ve etkinliği aşağıdaki şekilde dağılmaktadır.

Sigara ve İçki İçme:

Yaptığımız araştırmada, ebeveynlerin % 68.3'ü, çocukların ise % 100'e yakın bir oranı büyüklerinin yanında sigara içmediklerini ifade etmişlerdir. Bunun yanısıra anne - babasından gizli olarak sigara içen çocuklara karşı ailenin tepkisi, çocuğun cinsiyetine göre farklılık göstermektedir. Bu tür bir davranışta bulunan erkek çocuk ise, genellikle söz ile ikaz ön planda olmakta, kız çocuk ise ceza yöntemine başvurulmaktadır. Özellikle bu farklılaşma kendini eğitim ve gelir düzeyi düşük ailelerde daha da belirginleştirmektedir.

Ayrıca, ebeveynlerin % 69'u, çocukların % 58'i, büyüklerin yanında içki içilmesini hoş karşılamamaktadır. Çocuklarının içki içmesine sigara içmesinden çok daha sert ve katı bir şekilde yaklaşan ebeveynler, kendilerinden gizli olarak içki içen ve bu tür bir davranışı farkedilen çocuklarına karşı öncelikle "söz ile ikaz etme" şeklinde tepkide bulunmakta bunun hemen ardından da cezalandırma gelmektedir. Cezalandırmayı tercih eden aileler arasında gecekondu bölgesindekilerin oranı daha yüksek iken (% 17.4) üst gelir düzeyindeki aileler bu tür bir davranışa daha ılımlı yaklaşmaktadırlar.

Evden Ya da Okuldan Kaçma:

Çocukların evden ya da okuldan kaçma oranları düşük olmakla beraber bu oran ebeveynlerinkinden daha yüksektir (% 24.3). Çocuklara ve ebeveynlere "evden kaçan çocuklara nasıl davranmalı" sorusu yöneltildiğinde, ebeveynlerin % 67.7'si, çocukların ise % 80'i evden kaçan çocuklarla aile büyüklerinin daha yakın ilişki kurmaları gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Bunun yanısıra "onlara sıkı bir disiplin verilmeli, gerekirse cezalandırılmalı" diyen ebeveynlerin oranı, çocuklarınkinden daha yüksektir (Ebeveynler % 15,

çocuklar % 7). Eğitim ve gelir düzeyi düşük ailelerde bu tür cevap verenlerin oranı hem ebeveynler hem de çocuklar için en yüksektir.

Gece Evden Dışarı Çıkma:

Ebeveynlerin % 71.9'u, kız çocuklarının gezmek veya herhangi bir yere gitmek için gece evden dışarı çıkmalarına izin vermemektedirler. Orta gelir ve eğitim düzeyine sahip ailelerde ve gecekondu bölgesindeki ailelerde kız çocuklarının gece evden dışarı çıkmasına izin verilmesi oranı, üst gelir ve eğitim düzeyindeki ailelere göre daha düşüktür. İzin vermeme oranı orta gelir ve eğitim düzeyine sahip ailelerde % 24.8, altta % 31.4, üst gelir ve eğitim düzeyine sahip ailelerde ise % 2'dir.

Ceza Uygulaması:

"Çocuk yetiştirilmesinde cezalandırmanın gerekli olup olmadığı" sorusu ebeveynlere ve çocuklara yöneltildiğinde alınan cevaplar arasında farklılıklar görülmüştür. Ebeveynlerin % 42'si cezalandırmayı gerekli bulduklarını ifade etmiş ve bu oran orta gelir ve eğitim düzeyine sahip ailelerde daha düşük olmuştur (% 11.3). Öte yandan çocukların % 40'ı cezalandırmayı gerekli bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Orta ve alt gelir ve eğitim düzeyine sahip ailelere mensup olan çocuklardan zaman zaman da olsa cezanın gerekli olduğunu vurgulayanların oranı en yüksekken (% 15.3 orta, % 14.3 gecekondu), cezayı gerekli görmeyen üst gelir ve eğitim düzeyine sahip ebeveynlerin yüzdesi en yüksektir (% 16.00).

Ebeveynlerin % 38'inin çocuk yetiştirilmesinde cezalandırmanın gerekli olmadığını ifade etmesine karşın, çocuklara "hiç ceza alıp almadıkları" sorulduğunda ancak % 10.7'si hiç ceza almadıklarını belirtmişlerdir.

Çocukların büyük bir kısmı, anne - babaları tarafından kızma - bağırma şeklindeki cezalara maruz kaldıklarını belirtmişlerdir (% 53.7). Bunun hemen ardından ise dayak ile cezalandırılma gel-

mektedir (% 15.7) ki bu tür ceza en çok eğitim ve gelir düzeyi düşük ailelerdeki çocuğa uygulanmaktadır (% 8.7). Verilen cevapların % 9.7'si de, çocuklarda bir kaç cezanın bir arada uygulandığı özellikle kızma ve dayak, kızma ve harçlık kesmenin, harçlık kesme ve arkadaşlarla görüştürmeme cezalarının birlikte uygulandığı şeklindedir. Ayrıca çocukluklarında dayak yiyerek cezalandırılan ebeveynlerin çocuklarına da aynı tip ceza uyguladıkları anlaşılmıştır (% 15.67).

İzin Alma:

Ebeveynlere "Çocuklarının herhangisi bir yere (sinema, tiyatro, gezme vb.) giderlerken kendilerinden izin alıp almadıkları" sorusu yöneltildiğinde, ebeveynlerin % 77.3'ü çocuklarının kendilerinden izin aldıklarını belirtmişlerdir. Bu oran eğitim ve gelir düzeyi düşük ailelerde daha da yüksektir (% 30). Gecekondu bölgelerindeki ebeveynler "izin alma" davranışının kız çocukları için gerekli olduğunu belirtirlerken, erkek çocukların sadece gidişlerini haber verdiklerini ifade etmişlerdir.

Aile İçi Kararın Verilişi:

Araştırma sonucu elde edilen önemli bir bulgu da aile içinde kararların verilme biçiminde ortaya çıkmıştır. Aile içinde önemli kararların kimler tarafından alındığı ile ilgili olarak alınan cevaplarda kararın "baba" tarafından alındığını ifade edenlerin oranı en yüksektir (% 36.3). Bunun hemen ardından da "anne - baba ve çocukların" kararları birlikte alındığını söyleyenlerin oranı gelmektedir (% 29.3). Ayrıca orta ve üst gelir ve eğitim düzeyine sahip bulunan ailelerde önemli kararlar "çocuk - anne - ve baba" tarafından ortaklaşa alınırken (% 45.4 orta ve % 39.7 üst), bu oran eğitim ve gelir düzeyi düşük olan ailelerde en düşüktür (% 14.7). Zira bu bölgede yaşayan ailelerde verilen kararlarda baba daha çok söz sahibidir. Yine "evlilik kararının" verilmesinde gecekondu bölgesindeki ebeveynler diğer ailelere oranla bu kararın verilmesinde ebeveynin etken olması gerektiğini düşünmektedirler.

Aile İçi Görev ve Sorumluluklar:

Sosyal kontrolün aile içinde çocuğa bazı görev ve sorumluluklar verilerek sağlanması üzerinde durarak, ebeveynlere "aile içinde çocuklarının devamlı olarak yerine getirdikleri görev ve sorumlulukların" olup - olmadığı sorulduğunda, % 54'ü çocuklarının bu tür görev ve sorumluluklarının olmadığını ifade etmişlerdir. Aile içinde çocuklarının belirli görevlerinin olduğunu belirten ebeveynler ise (% 46), kızlarının ev işleri, alış - veriş, anneye yardım vb. şekildeki görevlerinin olduğu, erkek çocuklarının ise, bazen alışveriş ve ufak - tefek ev eşleri olduğunu belirtmişlerdir. Orta ve düşük gelir ve eğitim düzeyindeki ailelere mensup çocukların aile içinde üstlendikleri bir takım görevlerinin olması yüzdesi yükserken (% 36.9 orta, % 41.3 alt) bu yüzde üst gelir ve eğitim düzeyindeki ailelerde daha düşüktür. Yine ailede, çocukların kendi başlarına meslek seçimi yapmaları anne - baba tarafından çok fazla onaylanmamakla birlikte, çocukların bu kararda etkili olmaları gerektiği düşünülmektedir. Bu durum çocuğun arkadaş ve giyim seçiminde de benzer biçimde görülmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ:

Bir grubun veya toplumun kendi varlığını, işleyişini, bütünlüğünü ve devamını sağlamak için üyeleri üzerindeki her türlü etki ve denetim tedbirlerine sosyal kontrol denilmektedir. O halde sosyal kontrol, toplum düzenini, sosyo kültürel bütünleşmeyi sağlama ve korumada önemli bir araçtır. Sosyal kontrolün sağlam bir temelde, sağlıklı, etkili ve devamlı olabilmesinin önemli şartı, ilgili grup veya toplum üyelerini yeterli bir sosyalizasyon sürecinden geçirmektir. (Nirun 1976: 119 - 120). Bireyin sosyalizasyonuna da etkili bir merkez olan aile de bu açıdan önemli bir fonksiyona sahiptir.

Bir toplumda, bireyin davranışı üzerinde informal sosyal kontrolün etkisinin azalması sosyal dayanışmanın zayıflamasına neden olabilir. Bu durum suçlu ya da sapmış davranışların ortaya

çıkma olasılığını artırarak toplumsal bütünleşme üzerinde olumsuz etkiler yapabilir (Conklin 1989: 361). Bu açıdan toplumsal bütünleşme ile sosyal kontrol arasında yakın bir ilişki söz konusudur.

Sosyal değişme süreci içinde sosyal kontrolün etkinliğinde de farklılık olmuştur. Zamanla karmaşıklaşan toplum yapısında yüz yüze ilişkilerin yerini formal ilişkiler almaya başlamıştır. Bu durum büyük oranda aile yapısına yansımıştır. Özellikle kentleşme süreci ile birlikte gençler üzerinde informal sosyal kontrol gücünü yitirmeye başlamıştır. Cemaat tipi toplumlardan nitelik ve nicelik olarak farklı sorunlarla karşı karşıya kalınan şehirlerde gençler ebeveynlerin kontrolünden büyük ölçüde uzaklaşmış ya da tam aksine çevredeki sapmış davranış örneklerini gören ebeveynler çocuklarına çok daha sıkı bir sosyal kontrol uygulamaya çalışmıştır.

Ailenin sahip olduğu sosyo - ekonomik ve kültürel özellikler, informal sosyal kontrolün sağlanma biçimlerinde ve etkinliğinde farklılıklar oluşturabilmektedir. Ailenin eğitim düzeyi ve geliri bu farklılıkların oluşmasında önemlidir.

Araştırma sonucunda, özellikle ailenin eğitim ve ekonomik özelliklerine bağlı olarak hem aileler arasında hem de aynı ailede kuşaklar arasında önemli farklılıkların olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırma verilerinin değerlendirilmesi sonucu araştırma hipotezlerinin tümü kanıtlanmıştır.

Gencin evden izinsiz dışarı çıkması, büyüklerinin yanında içki - sigara içmesi, kıyafet, - arkadaş ve meslek seçimi, cezalandırma biçimi aile içi görev ve sorumluluklar ve paylaşımı da, ailenin özellikle eğitim ve gelir düzeyine göre değişiklik göstermektedir.

Araştırma sonucunda, gelir ve eğitim düzeyi düşük olan ailelerde informal sosyal kontrolün sağlanma yollarının daha çok fiziksel güç kullanımına dayalı olduğu tesbit edilmiştir. Çocuğun giyim ve arkadaş seçiminde gecekondü bölgesinde yaşayan aileler daha etkili olmakta bu etki meslek seçiminde en aza inmektedir.

Ayrıca eğitim ve gelir düzeyi ne olursa olsun aile içinde kız çocuklarının davranış ve tutumları erkek çocuklarına oranla daha fazla kontrol edilmektedir. Örneğin, gece evden dışarı çıkma, giyim ve arkadaş seçimi gibi konularda kız çocukları daha yoğun bir baskı altındadırlar. Ancak bu baskı özellikle eğitim ve gelir düzeyi düşük ailelerde en yüksek, üst gelir ve eğitim düzeyine sahip ailelerde ise en düşüktür.

Özetle ifade edilirse, ailelerin eğitim ve gelir düzeyi düştükçe, birey üzerindeki fiziksel güce yönelik kontrol artmaktadır.

Şüphesiz eğitim düzeyinin düşüklüğü ile gelir düzeyinin düşüklüğü arasında güçlü bir korelasyon vardır. Ailenin çocuğuna uyguladığı sosyal kontrolün türü ve gücü üzerinde değişkenlerden hiçbiri tek başına etkin değildir. Ailelerin gelir düzeyleri ile ilişkili olarak yaşadıkları çevre onların çocuklarına uyguladıkları informal sosyal kontrolün biçimini ve çocuklarından bekledikleri davranış standartlarını etkilemektedir.

Bunlara ek olarak anne ve babaların kendi ailelerindeki deneyimleri ile onların çocuklarına karşı tutumları arasında da benzerlik vardır.

Sonuç olarak denilebilir ki ebeveynlerin çocuklarına uyguladıkları sosyal kontrol sürecinin tipi ve etkinliği üzerinde etkili olan çok sayıda değişkenler arasında anne ve babanın eğitim düzeyi ve ailenin geliri sayılabilir. Bu iki değişken aynı zamanda onların çocuklarının bazı davranışların sapmış veya normal olarak nitelendirmelerinde etkin olmaktadır. Buna ek olarak ailenin gelir ve eğitim düzeyi yanında sosyal kontrolün uygulanma etkinliği çocuğun cinsiyetine göre de farklılık göstermektedir.

Dikkat edici bir başka sonuç çocuğa veya gence uygulanacak sosyal kontrolün niteliği konusunda anne babalarla çocukları arasında da farklılıklar olduğudur. Anne babalarla çocuklar için sapmış davranış tanımı görece bir özellik arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Black, Donald
1983 "Crime As A Social Control"
American Sociological Review XLVIII, 2: 34-45
- Defleur, L.B ve Meir R.F
1988 "Deviance And Social Control"
E.F. Borgatta ve Kiscook (Ed). *The Future of Sociology* California sage Pub. Inc.
- Dönmezer, Sulhi
1984 *Kriminoloji*
Ankara : Filiz Kitabevi
- Fichter, Joseph
1990 *Sosyoloji Nedir?*
(Çev.Nilgün Çelebi) Konya : Selçuk Üniversitesi
Ed. Fak. Yay. No: 75
- İçli, Tülin Günşen ve Zaim Z.
1991 "Çocuk ve Yetişkin Suçluluğunda Aile Yapısının
Önemi"
C.Ü. Fen-Ed. Fak. Sos.Bil. Dergisi, Ekim 14, 46-
60
- İçli Tülin Günşen
1991 "Sosyal Problemlerin Bir Göstergesi Olarak Birey-
sel Sapmalar" H.Ü. Ed. Fak. Dergisi, VII, 1-2 :
13-18
- Klein, Joseph
1971 "The Family As A Small Group Association" H.
Turk ve R.L. Simpson (Ed.) *Institutions And Social Exchange*, New York: The Babs-Merrill, Comp.
Inc., 132-143

Lemert, Edwin M.

1964 "Social Structure, Social Control And Deviation"
M. Clinard (Ed.) *Anomie And Deviant Behavior*
New York: The Free Press, 58-83

Pfohl, Stephen J.

1985 *Images of Deviance And Social Control*
New York: Mc Graw-Hill Publishing Comp.

Sampson, Robert ve Groves, Byron

1989 "Community Structure And Crime: Testing Social
Disorganization Theory"
American Journal of Sociology XCIV, 4: 774 -802

Sayın, Önal

1990 *Aile Sosyolojisi*
İzmir Ege Üniversitesi Ed. Fak. Yay. No: 57

Smelser, N.J ve Davis, J.A

1969 *Sociology*
Newjersey: Prentice Hall, Inc